

DE JAREN

19
20

DE 20e EEUW
IN BEELD

 | LANNOO

The Getty Image Collection

TITELPLAAT P. 2 - 1927. 'Mode is als architectuur:
het is een kwestie van proportie.' De woorden zijn
van Coco Chanel, het ensemble is van Mattita
Fashion House.

INHOUD

Inleiding	6
Kopstukken en zwaargewichten	8
Rijk en arm	52
Werk	76
Vrije tijd	108
Entertainment	124
Mode en kunst	170
Wetenschap	198
Transport	216
Sport	244
Kinderen	274
Het volle leven	298

INLEIDING

De jaren twintig werden de *Jazz Age* genoemd, maar het decennium was doller dan om het even welk geluid dat Jelly Roll Morton of Bix Beiderbecke voortbracht. Tegen 1929, toen de gespannen luchtbel van de beurs in Wall Street op spectaculaire wijze uiteenspatte, had de wereld zichzelf al meermaals ondersteboven en binnenstebuiten gekeerd... In de Verenigde Staten had de periode van de prohibitie of de drooglegging meer dronkenlappen en gangsters voortgebracht dan legaal drankgebruik ooit had gedaan. In Europa hadden de vredesverdragen van 1919 de internationale betrekkingen even sterk verzuurd als om het even welke oorlog. In de Sovjet-Unie stierven miljoenen communisten opdat de oude orde zou verdwijnen. In Duitsland behingen mensen hun kamers met bankbiljetten – dat was goedkoper dan behangpapier gebruiken. Overal ter wereld begonnen slachtoffers van de koloniale overheersing

te hopen dat het moment nakend was waarop hun landen vrijheid zouden verwerven en de Europese machthebbers aan de deur zouden worden gezet.

Na de verschrikkingen en het bloedbad van de Eerste Wereldoorlog geloofden weinigen dat het leven kon terugkeren naar de vooroorlogse normale gang van zaken. Naarmate het decennium vorderde, maakten algemene stakingen, geboortebeperving, de charleston, de radio en Rudolph Valentino duidelijk dat dit onmogelijk was. Nog later in het decennium raakten de mensen vertrouwd met de namen van Hitler, Mussolini, Stalin, Hirohito en nog anderen die pas in de jaren 1930 hun volle, beangstigende gewicht zouden krijgen.

In de kunst legde Isadora Duncan de grondslagen voor de moderne dans, maar ze kwam tragisch om het leven, gewurgd door haar eigen sjaal tijdens een auto-ongeval. De bloei van surrealisme en dadaïsme was gebaseerd op het verwerpen

van de gevestigde waarden, en James Joyce werd beroemd omdat hij het gevestigde gebruik van leestekens verwierp. Evelyn Waugh bracht velen aan het lachen, D.H. Lawrence choqueerde sommigen. Het was het tijdperk van George Gershwin en Irving Berlin, Igor Stravinsky en Arnold Schönberg, van de vrijgevochten jonge vrouw en de ondeugende, feministische ‘*New Woman*’, van Oxfordtassen en jassen van wasbeerbont, en het was de enige periode in de geschiedenis waarin het goed stond om ukelele te spelen.

Bij de sporthelden overal ter wereld had je cricketspeler Jack Hobbs, tennisster Suzanne Lenglen, voetballer Dixie Dean, honkballer Babe Ruth en Malcolm Campbell, wereldrecordhouder snelheid op het land en te water. George Mallory en Andrew Irving klommen moeizaam tot op 245 meter van de top van de Mount Everest, zonder zuurstof, en misschien bereikten ze die top ook, maar ze werden nooit meer teruggezien.

Albert Einstein won de Nobelprijs voor Natuurkunde. Alexander Fleming ontdekte penicilline. Howard Carter en Lord Carnarvon openden het graf van

Toetanchamon, waar de jonge farao duizenden jaren in vrede had gerust. Charles Lindbergh vloog met *The Spirit of St Louis* over de Atlantische Oceaan. De eerste geluidsfilm brachten miljoenen bioscoopbezoekers in vervoering. Maar het was niet allemaal vooruitgang. In Tennessee werd een biologieleeraar vervolgd omdat hij de evolutietheorie had onderwezen. De Ku Klux Klan brandde tootsen en lynchte onschuldige mensen in het Diepe Zuiden. De Verenigde Staten executeerden Sacco en Vanzetti, helemaal legaal, maar onterecht. Leopold en Loeb kregen heel even de beroemdheid die ze nastreefden, door een 14-jarige jongen te wurgen.

Er vloiede bloed in de straten – in Ierland, waar Republikeinen vchten tegen de Free Staters en de Black and Tans tegen hen beiden; in Duitsland, waar het Freikorps en de Spartakusbond de wapens opwarmden die de nazi's kort daarna op een efficiëntere manier zouden gebruiken; in burgeroorlogen die zich afspeelden van Mexico tot China; en in een drankmagazijn in Chicago op Valentijnsdag van het jaar 1929.

KOPSTUKKEN
EN ZWAAR-
GEWICHTEN

P. 9, 10 EN 11 - Hitler was al de leider van de Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij (NSDAP) toen deze foto's werden genomen door Heinrich Hoffmann in 1925. Ze laten zien hoe Hitler luistert naar een opname van een van zijn eigen redevoeringen. Hitler beval Hoffmann de negatieven te vernietigen, maar hij bewaarde ze toch.

De Eerste Wereldoorlog zette de oude orde aan de kant. Keizerrijken werden weggevaagd, koningshuizen wankelden en vielen. De Russische tsaar was dood, de Duitse keizer in permanente ballingschap, de Habsburgers hadden formeel afscheid genomen. Een nieuwe lading politici stond in de schijnwerpers. Het waren mannen met droombeelden die de wereld zouden veranderen, niet alleen hun eigen stek op die wereld. Democratisch ijveren binnen het bestaande systeem was voor hen niet aan de orde. Zij geloofden in de oplegging van iets nieuws, en zij brachten de jaren twintig zowel hoop als gruwel, in ongeveer gelijke hoeveelheden.

De gevechten tussen hun rivaliserende ideologieën werden uitgevochten op straat, in putsch en

tegenputsch. Lenin leefde net lang genoeg om te zien dat de bolsjewistische staat standhield tegen buitenlandse invasies en de burgeroorlog overleefde. Het bewind van Stalin in zijn volle glorie bleef hem bespaard. In Italië marcheerde Mussolini op Rome en greep de macht. In Frankrijk en Groot-Brittannië genoten oude heren met snorren en puntboorden van een nazomer op hun bewindspost.

Het was nog te vroeg voor sommige sleutelspelers van de toekomst om op de voorgrond te treden. Ze wachtten in de coulissen, de ene al met meer geduld dan de andere. Ze waren echter niet zomaar doublures. Zodra hun tijd aanbrak, zouden ze niet alleen hun eigen rol herschrijven, maar het hele toneelstuk.

Goedkoper dan speelgoed. Tijdens de Duitse inflatiecrisis van 1923 gebruiken enkele kinderen enkele kinderen bundels van bankbiljetten als stapelblokken.

Goedkoper dan behangpapier. Deze Duitse jongeman behangt een appartement met bankbriefjes. Het geld was zogoed als waardeloos. In december 1921 kostte een brood van 1 kilogram nog 4 mark, in januari 1923 was dat al 250 mark, in augustus 69.000 mark en in november betaalde je er 201.000.000.000 mark voor.

Een groep Duitsers saboteert een treinlocomotief nabij Düsseldorf tijdens de inflatiecrisis van 1923. 'Alle waarden waren veranderd', schreef de Oostenrijkse auteur en pacifist Stefan Zweig in zijn werk *De wereld van gisteren*, '... de staatswetten werden genegeerd en geen enkele traditie of morele code werd nog gerespecteerd.'

Duitsland, 1920. Een tank wordt ontmanteld met een brander. Tot de strenge voorwaarden van het Verdrag van Versailles behoorden ook het verbod op zware wapens en de beperking van het aantal Duitse soldaten tot 100.000 manschappen. Er was ook sprake van een volledige ontwapening, maar dat draaide op niets uit.

Van zwaard naar ploegschaar, van tank naar tractor. Sovjetarbeiders spannen hun ploeg achter een Britse tank die tijdens de burgeroorlog is buitgemaakt, 1921. Groot-Brittannië en andere westerse landen stuurden duizenden soldaten naar Moermansk in noordelijk Rusland, in een poging om de bolsjewistische regering omver te werpen.

Van vuurkracht naar brandhout. Arbeiders verzagen en verhakken de houten propellers van gevechtsvliegtuigen waar de Duitse luchtmacht tijdens de Eerste Wereldoorlog mee vloog, om zo tegemoet te komen aan het Verdrag van Versailles.

De nieuwe profeet,
december 1924.
Adolf Hitler leest
een krant tijdens
zijn verblijf in de
gevangenis van
Landsberg. Hij zat
negen maanden uit
van een celstraf van
vijf jaar.

De oude krijgers, 1921. De Franse premier Aristide Briand (rechts) en de Franse oorlogsveteraan maarschalk Ferdinand Foch (links) op bezoek bij de Britse premier David Lloyd George in Chequers. Hitler beschreef Lloyd George als 'de man die de Eerste Wereldoorlog won'.

Onwaarschijnlijke kameraden. Veldmaarschalk Erich von Ludendorff en Adolf Hitler in 1923. Ludendorff was de eerste kandidaat van de nazi's voor het presidentschap van het Duitse Rijk.